

George A. Akerlof ja Robert J. Shiller:

Animal Spirits

How Human Psychology Drives the Economy,
and Why It Matters for Global Capitalism.

Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2009, 230 s.

Jukka Pirttilä
Tutkimuskoordinaattori
Palkansaajien tutkimuslaitos
jukka.pirttila@labour.fi

Taloustieteen ajattelutapa on muuttunut viimeisen vuosikymmenen aikana valtavasti niin sanotun psykologisen taloustieteen (behavioural economics) esiinmarssin myötä.¹ Muutosta on kuitenkin tapahtunut eniten akateemisten tutkijoiden julkaisuissa ja seminaareissa, eikä se ole vielä vallannut riittävästi alaa perusoppikirjoissa tai talouspoliittisissa päätöksissä. Modernissa makrotalousteoriassa psykologisen taloustieteen sovellukset ovat olleet aivan liian puutteellisesti käytössä. Tämä ongelma korostuu, kun nykyistä lamaa on vaikea selittää tavanomaisilla malleilla, eivätkä tavanomaisten mallien politiikkasuositukset tunnu riittävältä.

Vuoden 2001 talousnobelisti ja Kalifornian yliopiston professori George Akerlof ja Yalen yliopiston professori Robert Shiller pyrkivät täyttämään tämän tyhjiön tärkeällä kirjallaan. Tekijöiden mukaan Keynes oli oivaltanut jotain aivan olennaista: taloutta ohjaavat käyttäyty-

misen psykologiset perusteet, alkukantaiset vietit (animal spirits), jotka ovat usein kaikkea muuta kuin rationaalista käyttäytymistä.

Keynesin teoriat kuitenkin muutettiin liian kliiniseksi, ja niistä pudotettiin pois kaikki epärationaalisuus, jotta mallit tulisivat lähelle aiempaa klassista teoriaa. Tätä sovellettua keynesiläisyyttä oli sitten liiankin helppo kritisoida. Kuuluisin kriitikko oli Milton Friedman, jonka ansiosta tilalle tuli tiukka monetarismi ja teoria, jossa makrotalouden käyttäytyminen johdetaan yksilöiden rationaalisesta valinnasta. Tämä taloustieteen oppirakennelma on osittaisvastuussa talouskriisin synnystä: kun kaikki toiminta on kerran niin järkiperaista, ei oletettu kokonaisen kansakunnan voivan tehdä niin massiivisia virhepäätelmiä, että heikon maksukyvyn omaavien amerikkalaisten asunnonostajien subprime-luotot ja niiden pohjalta rakennetut arvopaperipaketit sekä niiden johdannaiset voisivat joutua suuriin vaikeuksiin.

Akerlofin ja Shillerin mielestä tämä lähestymistapa on väärä, ja 30 viime vuoden aikana makroteoria on mennyt

pääosin väärään suuntaan.² Kirjoittajien mukaan teorioita ei pitäisi rakentaa pelkästään rationaalisen käyttäytymisen varaan ja tehden minimimyönnytyksiä realismille, vaan niiden pitäisi pohjautua todelliseen käyttäytymiseen (joka on usein ei-rationaalista), ja sitten tulisi tehdä pienimmät mahdolliset yksinkertaisuudet. Akerlof ja Shiller sanovat esittävänsä ei enempää eikä vähempää kuin uuden makroteorian perusteet. Tämä teoria pystyy heidän mukaansa hyvin selittämään nykyisen ja aiemmat kriisit, ja se antaa myös suuntaviivoja siihen, millaista talouspolitiikkaa nyt tarvitaan.

Yksi Akerlofin ja Shillerin kirjan keskeinen johtopäätös koskee julkisen vallan roolia. Julkisen vallan pitää antaa markkinoiden toimia, jotta niiden erinomainen kyky tuottaa innovaatioita säilyy, mutta samalla sen pitää luoda selkeät rajat ja pelisäännöt niiden toiminnalle. Riittävä sääntelyä tarvitaan, ei vähiten markkinoiden valtavan kriisiherkkyyden takia.

1 Hyvä johdatus psykologisen taloustieteen on Camerer ja Loewenstein (2004). Pirttilä (2009) on suomenkielinen esitys psykologisen taloustieteen sovelluksista julkiseen talouteen.

2 Korpinen (1997) kritisoi modernia makroteoriaa yli kymmenen vuotta aiemmin hämmästyttävän samoin sanankääntein kuin Akerlof ja Shiller.

Alkukantaiset vietit

Alkukantaiset vietit koostuvat tekijöiden mukaan seuraavista palasista. Kaiken taloudellisen toiminnan perustana on luottamus, joka vaihtelee suhdanteiden mukaan. Noususuhdanteessa on helppo luottaa, että investoinnit kannattavat ja kiinteistöjen hinnat nousevat. Syntyy itse itseään vahvistavia kiertäviä, ja kriittinen suhtautuminen riskeihin hämärtyy. Ylioptimismi on tyypillinen inhimillisen käyttäytymisen piirre. Vastaavasti laskusuhdanteessa pessimismi korostuu.

Toinen keskeinen käyttäytymisen perusta on reiluus. Akerlof ja Shiller myöntävät, että reiluutta tutkitaan taloustieteessä koko ajan, mutta sen merkitys ei ole vielä päässyt sille keskeiselle sijalle, mikä sille kuuluisi. Olisi epähienoa esittää opiskelijoille perusoppikirjassa, että juuri kun on opetettu, kuinka taloustiede on rationaalisen valinnan teoriaa, ei sen avulla kuitenkaan pärjätä, vaan tarvitaan esimerkiksi laajaa reiluuden huomioon ottamista.

Kolmas taloudellisen käyttäytymisen peruspiirre on korruptio, joka myös tuo osansa suhdannevaihteluihin. Subprime-luotoissa oli korruptoituneisuuden piirteitä, kuten luotonanto siitakin huolimatta, että takaisinmaksu oli epävarmaa. Hyvien luottoluokitusten antaminen paketoituille asuntoluotoille oli myös epä-moraalista käytöstä.

Neljäs olennainen vietti on rahailluusiota, jota ei enää ole mukana makroteoriassa. Rahailluusiolla tarkoitetaan sitä, että ihmiset eivät kokonaan ajattele reaalisuureilla, vaan nimellisillä koroilla, hinnoilla ja palkoilla on merkitystä. Rahailluusiota saa aikaan muun muassa sen, että inflaation ja työttömyyden välillä on myös pitkän aikavälin vastakkainasettelu (trade off), ei siis vain lyhyellä

tähtäimellä kuten standarditeoriassa. Kun työntekijät karttavat nimellispalkkojen alennuksia, kohtuullinen inflaatio takaa joustavimmat reaali-palkat kuin nollainflaatio. Tämä tuo mieleen sen, että EKP:n alle 2 prosentin inflaatiotavoite on liian tiukka ja hidastaa talouskasvua.

Viides Akerlofin ja Shillerin esiintuoma käyttäytymisen piirre on inhimillinen taipumus järkeillä asioita tarinoiden kautta. Yksi yhä uudelleen esiintuleva ilmiö on tarina siitä, että juuri nyt elämme uutta aikakautta, johon eivät enää kuulu suhdannevaihtelut, tai että kun tulotaso nousee ja maan tarjonta on kiinteää, kiinteistöjen hinnat voivat vain nousta.

Näitä käyttäytymisen piirteitä tekijät soveltavat suureen joukkoon erilaisia taloudellisen käyttäytymisen muotoja suhdannevaihteluista ja rahoitusmarkkinoiden heilahteluista työmarkkinoiden kautta mustien asemaan Yhdysvalloissa. Yksi tärkeistä sovellusalueista on säästäminen. On selvää, että monet ihmiset säästävät aivan liian vähän, mutta Akerlof ja Shiller tuovat esiin evidenssiä siitä, kuinka ailahtelevin perustein säästämisspäätöksiä tehdään. Kun säästämisspäätökset ovat kovin epärationaalisia, ei ole ihme, että talouden tunnelman muutoksilla on niihin selvä vaikutus.

Kirjoittajien mukaan heidän ajattelunsa avulla voidaan nykykriisi ymmärtää helposti. Luottamus nousi uusiin ylioptimistisiin mittoihin nousukauden aikana, kun uskottiin, että kiinteistöjen hinnat voivat vain nousta. Oltiin tultu uudelle aikakaudelle, jälleen kerran. Nousukausi toi esiin myös lieveilmiöitä, korruptiota ja rahastohuijauksia.

Lamaan tulisi reagoida massiivisella finanssipoliittisella elvytyksellä, jotta heikon luottamuksen negatiivinen vaikutus saataisiin kumottua. Rahoitusmarkki-

noilla ei riitä, että pankkien kaatuminen estetään, vaan pitäisi pyrkiä kaikin keinoin siihen luotonannon tasoon, joka vallitsisi normaalin luottamuksen oloissa. Kirjoittajat pohtivat erilaisten pankkipelastuskeinojen hyötyjä ja haittoja. Pankkien kansallistamisen erityisetu on se, että niille tarjotut varat todella välitetään eteenpäin talouteen.

Samalla tulisi löytää vastaus joukkoon uusia kysymyksiä mm. siitä, miten kaiken tämän toistuminen estetään. Miten tavallista sijoittajaa suojataan ihmelääkkeitä kauppaavilta konitohtoreilta, rahoitussektorin niin sanottujen ammattilaisten monimutkaisilta instrumenteilta? Miten investointipankkeja ja hedge-rahoitusta tulisi säädellä? Millä keinolla täsmälleen ottaen pankit pitäisi pelastaa? Pitäisikö finanssipoliittikan ajoituksen olla asteittaista vai olisiko välitön suuri elvytys paras strategia?

Akerlof ja Shiller myöntävät, ettei heidän kirjansa pysty vastaamaan kaikkiin näihin kysymyksiin. Mutta erinomainen alku kirja mielestäni on. Selvää on, että valtiovallan aktiivista roolia tarvitaan, ja että alkukantaiset vietit pitää saada keskeiseen asemaan taloustiedettä. Onko tässä nyt kirja, joka todella muuttaa taloustieteen paradigman? Ainakin hyvin tärkeä teos se on. ■

KIRJALLISUUS

- Camerer, C.F. & Loewenstein, G. (2004), Behavioral Economics: Past, Present and Future, teoksessa Camerer, C.F. & Loewenstein, G. & Rabin, M. (Eds.): Advances in Behavioral Economics., Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Korpinen, P. (1997), Honkapohjalle, Koskelle ja vähän Virenillekin, Kansantaloudellinen aikakauskirja, 93, 174–177.
- Pirttilä, J. (2009), Uusi psykologinen taloustiede ja julkisen talouden tutkimus. Kansantaloudellinen aikakauskirja, 2/2009 (painossa).